

431. Ex dictis colligitur:

a) discrimen inter *superiorem* et *dominum*, *subditum* et *servum*, *auctoritatem socialem* et *dominium*. Superior enim tantum ad bonum commune obligare potest, dominus autem (vi domini) ad bonum suum privatum;

b) auctoritatem mere humanam actus pure internos praecipere non posse, quia per se neque ad bonum commune externum conferunt neque ab auctoritate humana sociali diiudicari possunt. Si autem actus externus, iuste imperatus, absque interno recte poni nequit, subditi ad hunc etiam obligantur, at non directe per auctoritatem socialem, sed per legem naturalem.

432. 3. *Norma* rectitudinis actus socialis est natura ipsius societatis. Quodsi igitur haec norma prae oculis habeatur, si praeterea bonum commune verum et non mere apparens intendatur, actus socialis non poterit non esse recte ordinatus.

ARTICULUS III.

SOCIETATIS PARTITIO.

433. Societas distinguitur:

1. *Naturalis* (necessaria) et *libera*, prout scl. secundum suam speciem considerata vel naturali necessitate et vi legis naturae vel libera hominum conventionem oritur. Dixi: secundum suam *speciem* et non solum secundum genus considerata. Ut enim societas sit naturalis, non sufficit, ut generatim natura inclinet ad certum finem sociali cooperatione attingendum, sed requiritur, ut inclinet ad societatem *certo et determinato modo ineundam*, ita ut haec societas per ipsam naturam in sua specie sit determinata seu habeat quasi constitutionem ab ipsa natura aliquo modo definitam.

2. *Simplex* et *composita*, prout aliis minoribus societatibus coalescit vel non.

3. *Completa* et *incompleta*, et quidem vel intrinsece vel extrinsece. *Intrinsece completa* dicitur societas, quae omnia bona hominis in aliquo saltem gradu secundum totam extensionem pro fine habet; — *intrinsece autem incompleta*, quae

eius aliquam partem tantum pro speciali fine habet, ut v. g. societas aliqua litteraria. Societates intrinsece completae sunt: domestica et civilis, quia socialem hominis perfectionem secundum totalitatem prosequuntur, quamvis eadem fine suo proximo inter se differant, quatenus illum finem sub diverso respectu et diversis mediis proxime attingunt.

Extrinsece completa est societas, quae intrinsece completa et simul sui iuris seu alienae potestati saltem directe non est subiecta. Haec vocatur etiam *suprema (souverain)*. Eiusmodi est sola societas civilis. Nam familia natura sua in societatem civilem se evolvit, societates vero interne incompletae, si Ecclesiam excipias, necessario indigent altiore societate, cui tamquam partes inhaereant.

4. *Perfecta* et *imperfecta*. Ex duplici ratione societas potest dici perfecta; 1) propterea quia ordinatur ad perfectam sufficientiam vitae humanae et sibi ad hunc finem sufficit, et hoc sensu idem est ac societas intrinsece et extrinsece completa; 2) propterea quia media ad finem suum assequendum necessaria in se et per se (actu vel virtute) possidet et ab aliis societatibus saltem directe non dependet: hoc sensu et civitas et Ecclesia sunt societates perfectae, reliquae omnes sunt imperfectae.

CAPUT II.

DE SOCIETATE DOMESTICA.

434. Societas domestica inter societates humanas est ordine prima et quasi parens et fundamentum ceterarum ideoque primo loco tractanda. Porro quoniam familia est societas composita, et docentibus *Aristotele* (I Polit. c. 1) et *S. Thoma* (Comment. in I. c.) ad cognitionem compositorum primo opus est via resolutionis, ut scl. dividamus compositum usque ad simplicia, postea via compositionis ut ex principiis indivisibilibus iam notis diiudicemus, quae ex iis causantur, agemus primo de triplici elemento, ex quo familia componitur, scl. de societate coniugali, parentali, herili, denique de familia complete spectata.

ARTICULUS I.

DE SOCIETATE CONIUGALI.

§ 1. DE NATURA ET NECESSITATE MATRIMONII.

THESIS LXVI.

435. Auctor naturae ad propagationem generis humani vult coniunctionem personarum diversi sexus, eam autem non nisi stabilem.

(S. Thom., C. gent. 1. 3, c. 122; Supplem. q. 41, a. 1.)

PARS I. De coniunctione sexuum.

Prob. Deum velle propagationem generis humani cognoscimus ex aptitudine et vehementi inclinatione ad procreandum, quam hominibus sicut ceteris animantibus indidit; propagationem autem fieri debere per coniunctionem personarum diversi sexus patet ex eo, quod extra illam propagatio possibilis non est. Semen enim ordinatur non ad bonum ipsius individui, sed ad bonum speciei, quod extra coniunctionem sexuum obtineri nequit. Inde sequitur quamlibet pollutionem liberam esse gravem abusum seu peccatum contra naturam.

436. PARS II. De stabili coniunctione.

Prob. 1. Iam ex parte *dignae et securae propagationis* requiritur stabilitas matrimonii. Vagum consortium ad condicionem beluinam hominem ratione praeditum redigeret. Ut enim procreandi libido adeo vehemens intra ordinem rationis contineatur, opus est aliqua regula obiectiva, stabili, clara, secundum quam usus venereorum determinetur. *Atqui* si coniunctio non debet esse stabilis, iam nulla adest eiusmodi obiectiva et universalis regula. Hominis enim libido non instinctu regitur, ut fit in animalibus, sed debet ratione regi. Unde *Aristoteles* (I Polit. c. 2): «Immanissimum animal est (homo) sine virtute et ad res venereas cibumque profligatissimum.»

2. Intuitu *educationis homine dignae*. Natura intendit non solum generationem hominis, sed etiam eiusdem convenientem educationem physicam et moralem, ut ad statum hominis perfectum perveniat. Ad hanc porro educationem generatim

non sufficit mater, sed requiritur etiam opera patris, qui filium instruat, defendat eique statum convenientem procuret. Debent ergo filii non solum matrem, sed etiam patrem habere determinatum. *Atqui* hoc non accideret, nisi esset aliqua obligatio unius viri ad determinatam mulierem, seu sine stabili unione unius viri cum certa muliere. Unde videmus etiam in animantibus, in quibus femina ad prolium educationem non sufficit, marem cum femina manere, quamdiu ad educationem opus est.

Coroll. Ergo fornicatio est gravis abusus naturae, impediens finem educationis convenientis prolis genitae.

Obi. contra arg. 2. Ergo saltem si mulier sit dives et sola ad educationem sufficiens, non opus erit coniugio stabili.

Resp. Nego illat. Nam hoc non generatim et per se, sed solum per accidens contingit. *Atqui* «rectitudo naturalis in actibus humanis non est secundum ea, quae per accidens contingunt in uno individuo, sed secundum ea, quae totam speciem consequuntur» (S. Thom., C. gent. 1. 3, c. 122).

§ 2. DE FINE MATRIMONII.

THESIS LXVII.

437. Finis matrimonii principalis in condigna generis humani propagatione per prolis generationem et convenientem educationem consistit.

(S. Thom., Supplem. q. 41, a. 1.)

St. Q. Agimus de fine interno, quem naturae auctor matrimonio praestituit. Hic porro finis non necessario unicus est. Dei enim proprium est per causas simplicissimas varios et multiplices fines assequi. Nihilominus inter hos fines unus primarius esse debet, cui reliqui subordinentur.

Prob. 1. Ille finis matrimonii principalis dicendus est, in quo primario fundatur naturalis eiusdem necessitas pro genere humano. *Atqui* hic finis est propagatio generis humani per honestam generationem et educationem liberorum. *Ergo* . . .

Prob. 2. Matrimonium natura sua principaliter huic fini proportionatur. *Ergo* in eundem principaliter a naturae auctore institutum est.

Prob. antec. Ad propagationem enim generis nihil principalius spectat ex naturae instituto quam diversi sexus coniunctio, nihilque aptius excogitari potest, quo simul tum rationali decentiae ac debito moderamini tum prolis congruae educationi provideatur, quam coniugum stabilis societas.

438. *Schol.* Fines *secundarii* ad hos duos revocari possunt:

1. *Mutuum* inter coniuges *obsequium* et *subsidium*, ut scl. alter alteri in vitae consuetudine auxilio sit et praesidio atque in iis officiis succurrat, quae utrumque sexum decent. Quare Deus sapienter providit, ut suam quisque sexus propriam indolem, propensionem, perfectionem haberet, unde coniuges in mutua coniunctione quodammodo se completerent et perficerent, tum in ordine physico tum in ordine morali.

2. Honestum *concupiscentiae remedium*, quo libidini frenum adhibeatur.

Hos fines non esse primarios et principales patet ex argumentis. Eos autem esse fines concomitantes et secundarios ex ipsa naturali aptitudine matrimonii ad hos fines attingendos eruitur (*S. Thom.* 1. c.).

§ 3. DE PRAECEPTO MATRIMONII.

(*S. Thom.*, Supplem. q. 41, a. 2; C. gent. 1. 3, c. 136.)

439. Matrimonium humano generi ad finem conservationis et propagationis necessarium ideoque eidem praescriptum est. Negamus autem singulos homines hac lege teneri.

THESIS LXVIII.

Caelibatus per se nulla lege naturali prohibetur, immo perfectior est statu coniugali.

St. Q. Caelibatus latius et strictius sumi potest. Latiore sensu significat condicionem eorum, qui a matrimonio abstinent, quocumque motivo non inhonesto ducuntur; strictiore sensu significat statum eorum, qui matrimonio abstinent, ut se Deo et eius obsequio mancipent. In prima parte agimus de caelibatu sensu latiore; in secunda de caelibatu sensu strictiore.

440. *PARS I. Caelibatus per se lege naturali non prohibetur.*

Prob. 1. Lex de matrimonio ineundo non pertinet ad perfectionem singularem et propriam *individui*, sed ad perfectionem *speciei*. Ergo non obligat singulos homines. «Alias quilibet homo obligaretur ad agriculturam et ad aedificatoriam et ad huiusmodi officia, quae sunt necessaria communitati humanae» (*S. Thom.*, Suppl. q. 41, a. 2).

441. *Prob. 2.* Si lex de matrimonio ineundo singulos homines obligaret, id esset vel propter officium propagandi genus humanum, vel quia extra matrimonium propter concupiscentiae vim vita honesta impossibilis esset. *Atqui* neutrum obtinet. Nam

a) Illud officium propagandi genus humanum solum eatenus obligat singulos, quatenus bonum generis hoc requirit (condicionate). *Atqui a)* bonum generis singulorum matrimonium generatim saltem non requirit; neque enim periculum est, ne, si aliqui virginitatem eligant, genus humanum detrimentum patiat. Immo maius bonum generis humani potius requirere videtur, ut lex matrimonii singulos non obliget.

A multis enim oeconomistis hodie quoque intra certos limites defenditur *lex populationis Malthusiana*. Malthus scl. contendit (in opere «*Essay on the principles of population*», 1798) numerum populi progressionem *geometricam* crescere, i. e. intra 25 annos duplicari (1 2 4 8 16 32 . . .), quantitatem vero subsidiorum ad vitam sustentandam necessariorum intra idem tempus solum progressionem *arithmetica* augeri, i. e. solum additione quantitatis, quae initio adfuit, crescere (1 2 3 4 5 6 . . .). Hac lege fieri ut, nisi interdum populus bellis, fame, morbis aliisque casibus minuat, terra mox hominibus nutriendis non sufficiat. — Quidquid est de hac lege, quae in ista mathematica forma nullo solido fundamento innititur, multi etiam hodie concedunt numerum populi maiore progressionem crescere quam quantitatem subsidiorum, quibus ad vitam sustentandam opus est. Hodie quidem adhuc emigratione populi et invectione mercium ex regionibus extraneis maxima mala impediri posse; aliquando autem, terra ubique populo repleta, maximam penuriam eamque toti orbi com-

munem locum habituram. Ideo multi oeconomistae varia remedia contra nimium incrementum populi proponunt, quae partim legi naturali repugnant, partim carent omni efficacia. — Id saltem ex dictis efficitur: detrimentum generis humani ex caelibatu timendum non esse.

Praeterea β) bonum generis humani praeter propagationem alia eaque altioris ordinis bona requirit, quae in statu caelibe facilius, tutius, abundantius obtineri possunt. Qui enim coniugii onere soluti sunt, facilius sine ulla spe lucri temporalis in opera bono communi necessaria, v. g. scientias, artes, cultum divinum, opera misericordiae etc., se totos impendunt.

b) Matrimonium non est remedium contra concupiscentiam absolute necessarium. Nam praeter media naturalia, v. g. naturalem voluntatis vigorem, orationem etc., religio christiana plurima eaque efficacissima suppeditat.

442. PARS II. Immo perfectior est statu coniugii.

(Cf. *Balmes*, Protestantismus compar. cum catholicismo c. 26. *Zaccaria*, Storia polemica del celibato.)

Prob. Caelibatus christianus, qui virtutis amore servatur, matrimonio per se praestat, quia animum a multis curis circa bona terrestria liberat eumque magis expeditum reddit, ut se ad spiritualia elevet et indivisus Deo adhaereat. Quin immo virginitas, docente *S. Thoma* (C. gent. l. 3, c. 136), ad perfectionem, quae communem modum excedit, hominem elevat, ei similitudinem quandam cum ipso Deo et cognitionem cum angelis tribuendo. Non igitur mirum est virginitatem propter divinum cultum servatam vel apud paganos in summo honore fuisse.

Obi. 1. *Contra part. I.* (*S. Thom.*, C. gent. lib. 3, c. 136.) Homo peccat abstinendo a cibo, qui suae conservationi necessarius est. *Ergo* a fortiori peccat abstinendo ab eo, quod est necessarium ad conservationem speciei.

Resp. *Conc. antec. et nego cons. et paritatem.* In his, quae individuo necessaria sunt, cuilibet provideri debet. Non autem necessarium, immo ne possibile quidem est, ut ea, quae ad bonum speciei sunt necessaria, ab unoquoque procurentur (cf. argum. 1).

Obi. 2. Ex divina ordinatione homini data est facultas generandi et vehemens inclinatio. *Atqui* haec esset frustra, si homo ea non uteretur. *Ergo*...

Resp. *Conc. mai. Dist. min.*: Haec esset frustra, si homines generatim vel omnes ea non uterentur, *conc.*, si solum aliqui, *nego*. Facultas generandi homini data est, ut quilibet ea uti *possit*, et ut homines saltem tantum ea utantur, quantum bonum speciei requirit.

Obi. 3. Si bonum est, quod unus se contineat, melius, quod multi, optimum, quod omnes. *Atqui* hoc est absurdum. *Ergo*...

Resp. Si bonum, quod unus se contineat, melius, quod multi vel omnes, si solum ratio habetur boni individualis, *conc.*, si spectatur bonum commune speciei, *nego*. Bonum speciei requirit varietatem bonorum et statuum. Etsi oculus sit melior pede, tamen pro homine non esset melius, si solum haberet oculos. Ita pro societate humana melius est, ut habeantur diversi status ad diversa bona procuranda.

Obi. 4. *Contra part. II.* Matrimonium ad bonum speciei ordinatur. *Atqui* bonum speciei est altius bono individui. *Ergo* matrimonium praestat caelibatui, qui ordinatur ad bonum privatum.

Resp. 1. *Conc. mai. Dist. min.*: Bonum speciei est altius bono individui, si sunt eiusdem ordinis, *conc.*, secus, *nego*. *Nego cons.* Bonum spirituale individui est altius bono temporali generationis (*S. Thom.* 2, 2, q. 152, a. 4 ad 3).

Resp. 2. *Conc. mai. Trans. min. et nego suppos. cons.*, scl. caelibatum non ordinari ad bonum commune (cf. n. 441 β).

§ 4. DE MATRIMONII UNITATE.

(*S. Thom.*, Supplem. q. 65, a. 1 et 2; C. gent. l. 3, c. 124.)

443. Matrimonium utpote societas, cuius in individuo determinatio singulorum electioni permissa est, inicitur *contractu*, de quo, abstractione facta a speciali eius materia et a ratione sacramenti, ad quam a Christo elevatus est, eadem valent, quae de contractibus generatim diximus. Ideo praeter liberum consensum ad matrimonium validum requiritur, ut personae contrahentes sint diversi sexus et ad matrimonii finem habiles, praeterea ut alter alteri se obliget ad mutua huius status officia. Quaeritur autem: I. num matrimonium necessario postulet *unitatem*, ita ut non nisi unus cum una *simultanee*

coniungi possit; 2. num sit *indissolubile*. De hac posteriore quaestione in paragrafo sequenti sermo erit.

444. *Polygamia*, i. e. simultaneum inter plures coniugium, legi naturali adversatur, et quidem:

a) polyandria seu simultanea unius uxoris cum pluribus viris coniunctio propterea, quia vel ipsum finem primum matrimonii omnino impedit; pater enim manet incertus, unde educatio impeditur; praeterea vel ipsa fecunditas uxoris ex consortio cum pluribus impediri videtur;

b) polygynia vero seu simultanea unius viri cum pluribus uxoribus coniunctio ideo, quia fines matrimonii secundarios multum impedit, cum plerumque uxorum pluralitas perpetuis invidiis et dissidiis pacem domesticam turbaret. Praeterea repugnat amicitiae intimae, quae inter virum et uxorem intercedat oportet. Amicitia enim talis neque habetur ad multos neque ad inaequales; sed esset magna inaequalitas, si uxor non nisi unum virum, vir vero plures uxores habere posset.

445. Ex dictis facile colligitur, cur Deus isque solus quoad polygyniam dispensare possit. Polygynia enim iuri naturae ex duplici ratione repugnat: 1) quia inducit inaequalitatem iurium inter coniuges contra exigentiam contractus matrimonialis, 2. quia aliquo modo impedit fines secundarios matrimonii. Iam quod ad 1um attinet, Deus ut supremus dominus potest iura coniugum prout voluerit transferre vel auferre. Ad 2um, Deus non potest dispensare in iis, quae sunt contra praecepta *primaria* legis naturae, seu quae finem primum matrimonii impediunt (saltem dispensatione universali: *S. Thom.*, Supplem. q. 67, a. 2), quia Deus non potest finem velle et simul licentiam dare, ut omnino et quoad multos impediatur. Bene vero dispensare potest in iis, quae finem secundarium impediunt et quae idcirco sunt *contra praecepta secundaria legis naturalis*. Potest enim contingere, ut v. g. finis primarius sit ad tempus celerius et uberius attingendus et ut neglecto ad tempus secundario facilius attingatur, in tali autem casu haec neglectio secundarii finis prudenter permitti potest. «Sed quia non est

facile determinare eiusmodi varietates circumstantiarum, ideo illi, ex cuius auctoritate lex efficaciam habet, reservatur, ut licentiam praebet legem praetermittendi in illis casibus, ad quos legis efficacia non extendere se debet, et talis licentia dispensatio dicitur.» Lex autem de unitate uxoris est lex divina naturalis, et ideo in hac a solo Deo dispensatio fieri potuit per inspirationem internam sanctis patriarchis factam, «per quorum exemplum ad alios derivata est eo tempore, quo oportebat praedictum naturae praeceptum praetermitti, ut maior esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandae. Semper enim principalior finis magis observandus est quam secundarius. Unde cum bonum prolis sit principalis matrimonii finis, ubi prolis multiplicatio necessaria erat, debuit negligi ad tempus impedimentum, quod posset in secundariis finibus evenire; ad quod removendum praeceptum prohibens pluralitatem uxorum ordinatur» (Supplem. q. 65, a. 2).

446. *Obi. Ergo* falso alibi (n. 183) affirmatum est Deum non posse dispensare in lege naturali.

Resp. Nego illat. Agitur enim in hac de pluralitate uxorum lege de dispensatione mere indirecta. Nimirum lex naturalis non absolute prohibet hanc pluralitatem, sed solum *condicionate*, nisi Deus contrarium permittat. Si ergo Deus permittit, iam cessat ipsa lex propter mutatam materiam.

§ 5. DE MATRIMONII INDISSOLUBILITATE.

THESIS LXIX.

447. Vinculum coniugii iure naturae ita indissolubile est, ut non nisi auctoritate divina solvi queat.

(*S. Thom.*, C. gent. l. 3, c. 123; Supplem. q. 67, a. 1.)

St. Q. 1. Matrimonium per se stabile esse debere ex thesi LXVI elucet. Hic ulterius probandum est matrimonium natura sua talem exigere *perennitatem*, ut neque voluntate ipsorum coniugum (solubilitas intrinseca) neque auctoritate extrinseca mere humana intra ordinem naturalem solvi possit (solubilitas extrinseca). Dixi *mere humana*. Nam quoad auctoritatem divinam hic valet, quod supra n. 445 monuimus.

2. Non loquimur de divortio *imperfecto* quoad torum et cohabitationem, sed de divortio *perfecto* seu de solutione *vinculi* matrimonii, quae coniugibus novas nuptias inire permittat.

3. Contraria sententia videtur reprobata in Syll. th. 67. In encycl. «Quod Apostolici» S. P. *Leo XIII* docet: «rectam huius (domesticae) societatis rationem secundum *iuris naturalis necessitatem* in *indissolubili viri ac mulieris unione* primo inniti.» (Cf. etiam encycl. «Arcanum divinae sapientiae.»)

448. Prob. Iuri naturae (praecepto secundario) repugnat solubilitas matrimonii sive extrinseca sive intrinseca, si eadem finem primum difficiliorem reddit et fines secundarios plurimum impedit vel tollit. *Atqui* ita est. *Ergo* . . .

Prob. min. 1. Finis primarius matrimonii est conveniens educatio prolium, ad quam requiritur certitudo patris et coniuncta cooperatio utriusque coniugis. *Atqui* illa certitudo et cooperatio aliquo modo impediretur, si matrimonium per homines solubile esset. Nam possent coniuges inter se separari et uxor cum alio viro coniungi (*S. Thom.*, C. gent. l. c.). Nec dicas hanc difficultatem vitari, si solum ob gravissimas rationes, v. g. ob adulterium vel sterilitatem, divortium concedatur. Nam si aliquando per accidens ex gravissima causa solutio legitima admitteretur, spectata hominum inconstantia et cupiditate et molestiis gravissimis saepe cum matrimonio conexas, frequens adesset periculum solutionis sine sufficienti et efficaci remedio naturali, adeo ut defectus in ipsum latorem legis naturae redundaret. (Cf. quae supra diximus de mendacio n. 298 et 302, inst. 2.)

Nec sufficit recurrere ad auctoritatem humanam, quae huic malo remedium afferre debeat. Nam a) matrimonium utpote fundamentum familiae iam adest ante societatem civilem, debet ergo per ipsam naturam habere eas proprietates, quae ei ad fines suos assequendos sunt necessariae. Praeterea b) humani iudices de re saltem indirecte etiam ad se spectante iudicare debent et ideo essent ad indulgentiam proclives; nec coniugibus matrimonii pertaesis difficile esset praetextus invenire ad solutionem impetrandam. Experientia teste hac solubilitate

stabilitas coniugii non parum labefactatur. In Borussia ab anno 1881—1896: 64400 matrimonia soluta sunt, in Gallia ab anno 1888—1897 (intra 10 annos): 60338, in Statibus Unitis Americae uno anno 1903°: 60000.

449. *Prob. min. 2. Quoad fines secundarios.* Matrimonium humanum ex intentione Dei non solum ordinatur ad generationem et educationem, sed etiam ad promovendos bonos mores coniugum, in sua relatione tum ad se ipsos tum ad familiam tum ad totam societatem civilem (*S. Thom.*, C. gent. l. c.). *Atqui* sub triplici hoc respectu matrimonium postulat perennitatem. *Ergo* . . .

Prob. min. subs. a) Ad bonos mores coniugum ipsorum pertinet insolubilitas matrimonii, quia ea supposita fidelior erit amor unius ad alterum, cum sciant se indivisibiliter coniunctos esse. Immo sine insolubilitate coniugum amor debitus plurimum impediretur. Cum enim non solum sicut animantia ad generationem uniantur, sed ad totius domesticae conversationis consortium, inter eos maxima amicitia exsistat oportet. Haec autem amicitia facile impediretur, si solutionem coniugii iure timere deberent. Huc accedit, quod solubilitas inaequalitatem inter coniuges constituat. Viro enim generatim facile est invenire coniugem; uxori vero non ita, quia cessante iuventute amittit proprietates pulchritudinis et fecunditatis, propter quas a viro praecipue quaeritur. Dein per insolubilitatem tolluntur occasiones adulteriorum vel saltem multarum concupiscentiarum inordinatarum, quae adessent supposita solubilitate. Sciunt enim coniuges se vivente altero coniuge eiusmodi desiderii licite satisfacere non posse ideoque ea facilius a limine repellunt.

b) *Salus familiae* requirit sedulam, constantem, concordem administrationem, ita ut coniux uterque neglecto bono proprio salutis familiae unice studeat. *Atqui* haec cooperatio et administratio non haberetur, nisi utrique coniugi persuasum esset suam sortem cum bono familiae et alterius coniugis fore perpetuo conexam. Potius enim privatum commodum quaererent quam bonum commune familiae. *Ergo* divortii possibilitas bono familiae adversatur.

c) Possibilitas divortii etiam *bono publico* societatis repugnat. Salus enim societatis a firmitate et non interrupta successione familiae plurimum dependet. Sic v. g. perpetua familiae traditio quasi canalis est, quo Deus moralem humani generis institutionem sequentibus generationibus iugiter transmitti voluit. Accedit, quod ex quolibet fere divortio, praesertim si alterutri parti invitae extorquetur, facile graves discordiae inter propinquos coniugum excitentur.

450. *Coroll.* Ex hucusque dictis haec *definitio matrimonii* (contractus matrimonialis in facto esse) colligi potest: *Stabilis coniunctio duarum personarum diversi sexus ad prolem generandam et educandam legitime inita.* Definiri etiam potest cum Lombardo (4, dist. 27), S. Thoma aliisque communiter: *Maritalis coniunctio viri et feminae inter legitimas personas individuum vitae consuetudinem retinens.* Dicitur a) *maritalis coniunctio*, i. e. talis unio, per quam vir et femina mutuuum ius in corpus alterius in ordine ad generationem accipiunt, seu qua constituuntur iure proximum et completum generationis principium. Dicitur b) *inter legitimas personas*, i. e. quae nullo impedimento dirimenti constringuntur. Impedimenta dirimentia sunt ea, quae impediunt, quominus vinculum essenziale matrimonii oriatur. Haec sunt vel naturalia vel positiva, prout lege naturali vel positiva statuuntur. Potest enim legitima auctoritas impedimenta naturalia extendere vel nova statuere, quando id ad bonum commune conducere videatur.

451. *Schol. 1.* A finibus *subiectivis* et *extrinsecis*, quos coniuges contrahendo matrimonium sibi proponunt, huius legitimitas per se non dependet, dummodo, quae matrimoniali contractui essentialia sunt, ne excludantur. Obiectum autem essenziale, in quod consensus contrahentium fertur et ferri debet, est *ius* seu *potestas* mutua in corpus, non autem *usus* huius potestatis. Quapropter potest matrimonium verum iniri, quamvis utrimque adsit intentio vel etiam promissio potestate hac numquam utendi, ut in *matrimonio B. M. V. cum B. Joseph* accidit. Nimirum in casu supposito habentur duo contractus: alter, quo contrahentes sibi concedunt po-

testatem mutuam in corpus, alter, quo sibi promittunt se numquam usuros hac potestate, qui simul consistere possunt. Nemo enim negat coniugibus licere post initum matrimonium non solum abstinere ab eius usu, sed etiam sibi mutuo continentiam promittere. Quodsi statim post matrimonium initum hoc licite facere possunt, non apparet, cur id non possint antea. Nec dici potest eiusmodi contractum matrimonialem carere omni effectu; nam efficit vinculum stabile coniugale, ita ut v. g. iam simultaneum matrimonium cum alia persona valide inire nequeant.

452. *Schol. 2.* Ex fine et natura matrimonii colligi possunt haec officia coniugum inter se:

1. respectu finis *primarii* habent ius mutuuum ad omnia, quae ad honestam generationem et educationem requiruntur;
2. respectu finis matrimonii *secundarii* habent ius cohabitationis et ius exigendi ea vitae domesticae obsequia, quae pro diversitate sexus et status ad mutuuum praesidium et subsidium requiruntur.

453. *Obi. 1.* Finis principalis matrimonii est bonum prolis. *Atqui* hic finis impeditur in casu sterilitatis, si matrimonium est insolubile. *Ergo* in eo casu matrimonium est nullum.

Resp. Conc. mai. Dist. min.: Impeditur in casu sterilitatis pro aliquo homine particulari et per accidens, *conc.*, per se et generatim, *nego.* De institutione naturali, quae ad bonum commune ordinatur, non iudicandum est secundum ea, quae per accidens in aliquo casu particulari eveniunt, sed secundum ea, quae per se et communiter contingunt. «Quamvis matrimonii inseparabilitas impediatur bonum prolis in aliquo homine, tamen est conveniens ad bonum prolis simpliciter» (S. Thom., Suppl. q. 67, a. 1 ad 4).

Obi. 2. Matrimonium oritur contractu libero. *Ergo* potest simili consensu libero iterum dissolvi vel saltem ea condicione iniri, ut sit solubile.

Resp. Conc. antec. et nego cons. In ineundo matrimonio non possunt excludi proprietates necessariae, quas ex institutione naturae habet. Quare si duo inirent matrimonium hac explicita condicione apposita, ut non velint inire matrimonium nisi solubile, contractus esset nullus.

Obi. 3. Saepe ex matrimonio saltem pro uno coniuge nascuntur gravissima et fere perpetua mala eaque non raro ex malitia alterius. *Ergo* saltem in tali casu aequitas postulat solutionem.

Resp. Conc. antec. et nego cons. Bonum enim commune postulat perennitatem matrimonii, et hoc bonum praevalet bono privato. Ceterum multa ex praedictis malis per divortium imperfectum tolli vel levari possunt.

Obi. 4. Ex solubilitate matrimonii non sequerentur mala pro societate, si auctoritas publica solum in casibus gravissimis et raro permetteret divortium. *Atqui* hoc fieri potest. *Ergo* . . .

Resp. Dist. mai.: Non sequerentur mala pro societate, si illi casus gravissimi et rari *ex ipsa rei natura vel per normam obiectivam et claram* essent accurate determinati, *conc.*, si semel admissa solubilitate eiusmodi norma obiectiva iam non adest, sed determinatio dependet ab arbitrio hominum, *nego. Trans. min. et nego cons.* Si semel admittitur solubilitas pro uno casu gravissimo, debet pro omnibus casibus similibus admitti, et tunc iam non ad sunt limites obiectivi et facile cognoscibiles, sed omnia permittuntur arbitrio hominum, ita ut spectata cupiditate humana abusus gravissimi essent inevitabiles et deberent ipsi institutori naturae vitio verti (n. 312).

ARTICULUS II.

DE SOCIETATE PARENTALI.

454. Ipsa natura sua societas coniugalis se extendit in societatem parentalem inter parentes et liberos, cuius finis est educatio, quaeque definiri potest: coniunctio plurium personarum educationis gratia per ipsam naturam constituta.

THESIS LXX.

455. Parentes ad liberorum educationem physicam et moralem gravissimo officio tenentur.

Prob. 1. Finis, ob quem societas coniugalis necessaria et naturaliter instituta esse cognoscitur, consistit in convenienti generatione et educatione prolium. *Ergo* ad hunc finem coniuges cooperari obligantur, secus enim finis a natura intentus non efficaciter obtineretur.

Prob. 2. Nisi parentes ad educationem stricte obligarentur, Deus infantibus necessaria ad conservationem et ho-

mine dignam existentiam subsidia non providisset. *Atqui* hoc admitti nequit. *Ergo* . . .

Prob. mai. Infantes nascuntur omni ex parte alieni auxilii eiusque diuturni indigentes. Iam vero si Deus non certas personas ad hoc auxilium ferendum seu ad educationem obligasset, infantes eo plerumque et absque ullius hominis culpa destituerentur in gravem perniciem prolium et generis humani. Hoc enim officium diuturnas et molestas curas requirit ideoque neglegeretur, si nullis in individuo personis impositum esset. Porro has personas ab ipsa natura determinatas esse parentes probat tum ipsa naturalis amor parentum et intima relatio causalitatis, quae eos cum infantibus conecit, tum prolium naturalis inclinatio ad eorum opem quaerendam. Idem confirmatur usu constanti populorum et ipsa analogia animalium.

456. *Schol.* Parentes sunt principium liberorum in iisque quodammodo superstites; hinc multo magis quam reliquos homines eos tenentur diligere sicut se ipsos, iis omnia necessaria subministrando, donec sibi ipsi consulere possint. Spe-
ciatim tenentur ex officio educationis:

1. filiis omnia ad valetudinem necessaria subministrare;
2. curare, ut etiam in posteriore vita necessaria pro statu suo habeant vel sibi acquirere possint;
3. iis per se vel alios cognitiones necessarias suppeditare;
4. efficere, ut infantes mature assuescant inordinatas affectiones vincere et vitam legibus honestatis constanter conformare. Ideo non praeceptis et monitis solum, sed etiam convenientibus praemiis, poenis, praesertim autem exemplo suo eos ad virtutem informare debent;

5. denique praecipuum parentum munus (immo pulcherrimum privilegium!) est infantes a teneris annis ad cognitionem, amorem, cultum Dei adducere. Quapropter absurde et impie Rousseau asseruit de Deo et religione sermonem pueris non esse habendum, donec saltem ad duodevicesimum annum pervenerint et ipsi de religione capessenda deliberare possint.